

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
державного управління,
публічного адміністрування та
економічної політики
Протокол № 2 від 30.08.2024 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи
Каріна НЕМАШКАЛО

E-GOVERNMENT

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань **08 "Право"**
Спеціальність **081 "Право"**
Освітній рівень **другий (магістерський)**
Освітня програма **"Право"**

Статус дисципліни **обов'язкова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Розробник:
к.е.н., доцент

Оксана СРМОЛЕНКО

Завідувач кафедри
державного управління, публічного
адміністрування та економічної
політики

Наталія ГАВКАЛОВА

Гарант програми

Юрій ШИНКАРЬОВ

Харків
2024

ВСТУП

Сьогодні електронне урядування стало невід'ємним і важливим аспектом реформи державного управління. Його метою є виведення державного управління на новий рівень, підвищення доступності та прозорості державних та міських послуг, сприяння підзвітності державних службовців та службовців місцевого самоврядування, зміцнення довіри між громадянами, бізнесом та владою. Впровадження електронного урядування передбачає створення інноваційних організаційних структур для органів державної влади та місцевого самоврядування з акцентом на розбудову держави, орієнтованої на громадянина, яка задовольняє потреби свого народу. Використання механізмів Е-урядування передусім забезпечує відкритість і прозорість діяльності органів публічної влади, підвищує довіру громадян до влади та забезпечує більш ефективне і менш витратне адміністрування. Тому формування системи знань та навичок з електронного урядування, адміністративної діяльності на сьогоднішній день є важливим завданням підготовки майбутніх висококваліфікованих фахівців.

У межах дисципліни розглядають категорійно-понятійний апарат проблематики інформаційного суспільства та електронного урядування; загальні принципи, методи роботи електронного уряду; вимоги, підходи та організаційно-технічні концепції впровадження електронного уряду; класифікацію, ієрархію та систему адміністративних послуг; правові аспекти проектів публічному секторі; нормативно-правові засади забезпечення розвитку інформаційного суспільства та електронного урядування; сутність, значення та основні етапи формування електронного уряду в Україні; процеси формування думки та волевиявлень; галузі електронної демократії; інформаційна безпека в електронному урядуванні.

Навчальна дисципліна «E-GOVERNMENT» входить до циклу професійної підготовки, освітньо-професійної програми зі спеціальності 081 «Право» другого (магістерського) рівня.

Метою навчальної дисципліни є формування у здобувачів спеціальності 081 «Право» сучасну систему знань про природу та теоретичні засади електронного урядування та виробити уміння застосовувати технології e-government у практиці публічного управління та адміністрування, в тому числі при наданні державно-управлінських послуг.

Завданнями навчальної дисципліни «E-GOVERNMENT» є:

формування сучасних теоретичних та практичних знань, умінь та навичок з електронного урядування, налагодження ефективних комунікацій з метою кращої підготовки до співробітництва та взаємодії в інформаційному суспільстві та суспільстві знань;

формування навичок самостійної роботи з джерелами інформації за фахом в Інтернеті;

розвиток логічного та аналітичного мислення;

вироблення вміння застосовувати у професійній діяльності основні методи і принципи електронного урядування;

придбання практичних навичок з надання адміністративних послуг в системі електронного урядування.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є інформаційні системи та технології які застосовуються в державному та публічному управлінні установ та організацій для прийняття рішень.

Об'єктом навчальної дисципліни є механізми впровадження та реалізації електронного урядування в систему органів публічного управління.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
ПРН 1	ЗК1, ЗК2, ЗК8, СК5, СК9
ПРН 2	СК7
ПРН 3	ЗК3, ЗК4, СК5
ПРН 4	ЗК3, ЗК4, ЗК7, ЗК9, СК5, СК9
ПРН 6	ЗК2, ЗК8, СК5, СК9
ПРН 7	ЗК9
ПРН 8	ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, СК5, СК9
ПРН 9	ЗК2, ЗК4, ЗК7, СК13
ПРН 11	ЗК1, ЗК2, СК5, СК9
ПРН 13	ЗК1, ЗК2, ЗК8, СК5
ПРН 14	СК3
ПРН 16	ЗК5

де, ПРН 1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

ПРН 2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.

ПРН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН 4. Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.

ПРН 6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

ПРН 7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

ПРН 8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

ПРН 9. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг.

ПРН 11. Використовувати передові знання і методики у процесі правотворення та правозастосування інститутів публічного та приватного права і кримінальної юстиції.

ПРН 13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.

ПРН 14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

ПРН 16. Брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 5. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній сфері як усно, так і письмово.

ЗК7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК9. Здатність працювати в міжнародному контексті.

СК3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.

СК5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосовування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК7. Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні.

СК9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

СК13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Засади та концепція електронного уряду

Тема 1. Приклади та цілі електронного уряду

1.1. Електронне урядування: поняття, сутність, актуальність, та мотивація запровадження та функціонування.

1.2. Поняття, принципи та інформаційно-технологічні аспекти електронного урядування.

1.3. Основні принципи і методи роботи е-урядування.

1.4. Складові електронного уряду: приклади інформаційних систем електронного урядування

Змістовий модуль 2. Практика та технологія впровадження електронного урядування

Тема 2. Вимоги, підходи та організаційно-технічні концепції впровадження електронного уряду

2.1. Методологія проектування, впровадження та наповнення компонент електронного уряду на різних рівнях державного управління.

2.2. Нормативно-правове та організаційне забезпечення впровадження електронного уряду.

2.3. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державного управління і місцевого самоврядування в рамках функціонування інформаційної системи «Електронний уряд».

Тема 3. Системно-технічні базові служби електронного урядування

3.1. Архітектурні моделі електронного уряду: інтеграція і взаємодія складових електронного державного управління.

3.2. Моделі опису архітектури електронного уряду.

3.3. Проблеми цифрової нерівності в контексті побудови е-уряду.

3.4. Шляхи подолання цифрової нерівності в Україні та світі.

Тема 4. Проектний менеджмент

- 4.1. Проекти у публічному адмініструванні: проекти історичні та сучасні; різниця між «нормальною/функціональною» і «проектною» діяльністю.
- 4.2. Програми, проекти і завдання як об'єкти управління.
- 4.3. Управлінські проблеми.
- 4.4. Проект як один із засобів рішення проблем.
- 4.5. Організація і управління проектом за технологією e-government.

Тема 5. Управління процесами діяльності

- 5.1. Процесний підхід до публічного адміністрування та електронного врядування.
- 5.2. Управління системами і процесами: традиційний і сучасний підходи.
- 5.3. Визначення процесів, необхідних для системи публічного адміністрування і електронного врядування, та їхнє застосування на всіх рівнях в публічній організації.
- 5.4. Визначення послідовності та взаємодії процесів та побудова системи процесів.
- 5.5. Визначення критеріїв та методів, що необхідні для забезпечення результативності функціонування процесів та управління ними.
- 5.6. Визначення ресурсів та інформації, необхідних для підтримання функціонування та моніторингу цих процесів.
- 5.7. Моніторинг, вимірювання та аналізування процесів.
- 5.8. Розробка заходів, необхідних для досягнення запланованих результатів та постійного поліпшення цих процесів.
- 5.9. Міжнародний стандарт ISO 9004:2018-08 Управління якістю - Якість організації - Керівництво для досягнення стійкого успіху.

Змістовий модуль 3. Приклади та досвід застосування

Тема 6. Віртуальна міська рада та портали надання послуг

- 6.1. Портали – основна інформаційно-технологічна форма організації комунікацій в електронному урядуванні.
- 6.2. Портали органів публічної адміністрації: актуалізація, контент, інтерфейс, дизайн.
- 6.3. Геоінформаційні системи в електронному урядуванні.
- 6.4. Електронні державні закупівлі.
- 6.5. Системи електронного документообігу.
- 6.6. Електронний цифровий підпис.

Тема 7. Електронні управлінські послуги

- 7.1. Поняття та характеристика публічних послуг.

- 7.2. Електронні адміністративні послуги.
- 7.3. Класифікація послуг за критеріями «інтерактивність – глибина автоматизації».
- 7.4. Моделювання процесів надання публічних послуг.
- 7.5. Розроблення та реалізація електронних послуг і регламентів у контексті електронного урядування.
- 7.6. Досвід країн – членів Європейського Союзу в наданні електронних публічних послуг.
- 7.7. Досвід інших країн у впровадженні електронних публічних послуг (США, Канади, Китаю тощо).

Тема 8. Процеси формування думки та волевиявлень

- 8.1. Громадська думка: поняття і сутність.
- 8.2. Суспільна свідомість: поняття і сутність.
- 8.3. Типи складових суспільної свідомості.
- 8.4. Суспільні настрої.
- 8.5. Масова комунікація як різновид масового спілкування людей. Організована масова комунікація.
- 8.6. Роль електронного урядування у забезпеченні процесів формування думки та волевиявлень як новітнього каналу масової комунікації.
- 8.7. Застосування технології e-government у конкретно-соціологічних дослідженнях.

Тема 9. Міжорганізаційні процеси та інформаційна безпека в електронному урядуванні

- 9.1. Міжорганізаційні відносини: поняття і сутність.
- 9.2. Види й форми міжорганізаційних зв'язків. Конструктивні та деструктивні, соціально ухвалені та неухвалені міжорганізаційні відносини.
- 9.3. Вплив конкуренції, інтеграції та кооперації на міжорганізаційні зв'язки.
- 9.4. Культура міжорганізаційних відносин: критерії, показники, методи визначення її рівня.
- 9.5. Тенденції розвитку міжорганізаційних відносин.
- 9.6. Особливості та види регулювання міжорганізаційних відносин. Особливості інституційного та неінституційного регулювання міжорганізаційних взаємодій.
- 9.7. Роль держави в регулюванні міжорганізаційних відносин.
- 9.8. Роль традицій, норм, громадської думки в регулюванні міжорганізаційних взаємодій.
- 9.9. Технології e-government у забезпеченні міжорганізаційних процесів.
- 9.10. Система органів влади, що відповідають за інформаційну безпеку та захист інформації.

Змістовий модуль 4. Електронна демократія

Тема 10. Галузі електронної демократії

10.1. Сутність електронної демократії та її основні складові.

10.2. Е-участь, е-охоплення, е-включення, е-демократія.

10.3. Електронна участь громадян у процесі прийняття державних рішень.

10.4. Зарубіжний досвід розвитку електронної демократії.

Перелік практичних (семінарських) та / або лабораторних занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) та / або лабораторних занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Практична робота №1 «Приклади та цілі електронного уряду»	Провести роботу з понятійним апаратом та структуруванням і розшифруванням доменних імен
Лабораторна робота №1 «Впровадження електронного уряду в Україні»	Здійснити аналіз показників, за якими подається інформація міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади щодо організаційних та технічних аспектів функціонування власних веб-сайтів
Практична робота №2 «Національні портали та веб-сайти електронних послуг органів влади центрального і місцевого рівня»	Ознайомитися з електронними послугами органів влади центрального і місцевого рівня в Україні та їх аналіз.
Практична робота №3 «Аналіз системно-технічних базових служб електронного врядування»	Здійснення аналізу системно-технічних базових служб електронного врядування
Практична робота №4 «Аналіз інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури на регіональному рівні (інфраструктурний рівень)»	Провести аналіз інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури (ІТІ) на регіональному рівні та виокремити перспективні напрями розвитку ІТІ на основі регіональної програми інформатизації (РПІ) та звітів виконання РПІ або інших документів.
Практична робота №5 «Ділова гра «Ранок на дачі»	Здійснити розрахунок часу на ранкові операції за особами, використовуючи методи проектного аналізу
Практична робота №6 «Основні аспекти державного регулювання інформаційної сфери зарубіжних країн»	Здійснити зналіз особливостей державного регулювання інформаційної сфери зарубіжних країн

<p>Практична робота №7 «Технології електронного врядування при організації електронного документообігу»</p>	<p>Здійснити пошук та аналіз систем електронного документообігу, які використовуються в Україні та інших розвинених країнах. Дослідити основні функціональні характеристики систем документообігу.</p>
<p>Лабораторна робота №2 «Аналіз практики впровадження електронного урядування»</p>	<p>Ознайомитися з головними державними порталами електронного уряду представлених країн. Зробити порівняльну характеристику декількох порталів. Провести обговорення, які нормативні та технічні підстави необхідні для переймання досвіду в Україні. Порівняти портали е-урядів Канади та Франції. Оцінити зручність, доступність та інформативність порталів.</p>
<p>Практична робота №8 «Застосування технологій електронного врядування щодо процесів формування думки та волевиявлень»</p>	<p>Здійснення аналізу застосування технологій електронного врядування щодо процесів формування думки та волевиявлень.</p>
<p>Практична робота №9 «Основи роботи з інформацією. Безпека інформації. Добросесність»</p>	<p>Робота з програмами для аналізу інформації, робота з графічними редакторами.</p>
<p>Практична робота №10 «Упровадження інформаційних систем управління діяльністю державних установ. Інформаційна безпека в електронному урядуванні. Система органів влади, що відповідають за інформаційну безпеку та захист інформації»</p>	<p>Ознайомлення з впровадженням інформаційних систем управління діяльністю державних установ; з «основними наявними та потенційними загрозами національній безпеці в інформаційній сфері, загрозами діяльності державних органів та громадян в умовах електронного урядування, опанування основних принципів безпечного використання можливостей електронного урядування; проаналізувати сучасні засоби захисту інформації у відкритому інформаційному просторі.</p>
<p>Практична робота №11 «Електронне урядування як обов'язковий чинник розвитку електронної демократії»</p>	<p>Ознайомлення з основами електронної демократії, понятійним апаратом, сутністю, принципами, пріоритетними напрямками, основними завданнями, механізмами, загальносвітовими тенденціями та досвідом провідних країн, основними проблемами з впровадження електронної демократії та шляхами їх розв'язання, нормативно-правовою базою в цій сфері</p>

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Приклади та цілі електронного уряду	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до поточного тестування.
Тема 2. Вимоги, підходи та організаційно-технічні концепції впровадження е-уряду	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до поточного тестування.
Тема 3. Системно-технічні базові служби електронного врядування	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до модульної контрольної роботи.
Тема 4. Проектний менеджмент	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, вирішення практичних завдань
Тема 5. Управління процесами діяльності	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, вирішення практичних завдань. Підготовка до модульної контрольної роботи.
Тема 6. Віртуальна міська рада та портали надання послуг	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.
Тема 7. Електронні управлінські послуги	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, вирішення практичних завдань. Підготовка до поточного тестування.
Тема 8. Процеси формування думки та волевиявлень	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, вирішення практичних завдань.
Тема 9. Міжорганізаційні процеси та інформаційна безпека в електронному урядуванні	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, вирішення практичних завдань.
Тема 10. Галузі електронної демократії	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до модульної контрольної роботи.

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція (Тема 1-10), проблемна лекція (Тема 1, 8-10).

Наочні (демонстрація (Тема 1-10)).

Практичні (практична робота (Тема 1-10), кейс-метод (Тема 2, 6), ділові ігри (Тема 4), лабораторні роботи (Тема 2, 7).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума для отримання заліку – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах диференційованого заліку або заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік – сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: практичні завдання (40 балів), лабораторні роботи (10 балів), поточне тестування (30 балів), модульні контрольні роботи (20 балів).

Семестровий контроль: Залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Вступ до публічного адміністрування : навчальний посібник / Н. Л. Гавкалова, Т. А. Власенко, Л. Ю. Гордієнко та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Н. Л. Гавкалової. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 372 с. - Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/14611>.

2. Гордієнко Л. Ю. Адміністративний менеджмент: навчальний посібник / Л. Ю. Гордієнко. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 216 с. - Режим доступу : <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/14819>.

Додаткова

3. Гавкалова Н. Л. Електронне урядування в системі взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства / Н. Л. Гавкалова, Д. В. Єрьомка // Multidisciplinary academic research, innovation and results : Proceedings of the XXII International Scientific and Practical Conference (Prague, Czech Republic, June 07-10, 2022). – Р. 163-166. . - Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27533>.

4. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. – К., 2017.

5. Інформаційна безпека в епоху турбулентності: державно-управлінський аспект. : монографія / О. Панченко. – Київ : КВІЦ, 2020. – 331 с.

6. Інформаційні системи та технології : монографія / Н. О. Бринза, О. В. Вільхівська, О. І. Пушкар [та ін.] ; під ред. В. С. Пономаренка. – Харків: ФОП Бровін О. В., 2019. – 210 с.

7. Кібербезпека та інформаційні технології : монографія / А. Абдалла, Г. В. Альошин, І. Н. Вдовиченко [та ін.] ; Центральноукр. нац. техн. ун-т; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2020. – 379 с.

8. Публічне управління та адміністрування у забезпеченні регіонального розвитку населення [Електронний ресурс] : монографія / Н. Л. Гавкалова, Л. Й. Аведян, Т. А. Власенко та ін. ; за заг. ред. Н.Л. Гавкалової. – Електрон. текстові дан. (5,79 МБ). – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 375 с.

9. Орлова Н. С., Шляхтіна Г. В. Цифрові компетентності лідера на державній службі. Інвестиції: практика та досвід. – 2021. – № 9. – С.98–102. DOI: [10.32702/2306-6814.2021.9.98](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.9.98)
<http://www.investplan.com.ua/index.php?op=1&z=7445&i=13>

10. Чукут А.С. Основи електронного урядування : навч. посібник / А. С. Чукут, О.В. Загвойська, Я.Ю. Цимбаленко. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. – 268 с.

11. Digitalization of the economy: how to improve the country's competitiveness = Цифровізація економіки України: як підвищити конкурентоспроможність країни / V. P. Vishnevsky, O. M. Harkushenko, M. Yu. Zanizdra [et al.] ; edit. by V. P. Vishnevsky and S. I. Kniaziev. – Kyiv : Akadempriodyka, 2021. – 168 p.

12. Global Parliamentary Report 2022. Public engagement in the work of parliament URL: <https://www.ipu.org/resources/publications/reports/2022-03/global-parliamentary-report-2022>.

Інформаційні ресурси мережі Інтернет

13. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.rada.gov.ua/>

14. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України [Електронний ресурс]. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n534>.

15. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2023 р. № 851-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

16. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний уряд України» : Постанова Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stc.gov.ua>.

17. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Дисципліна «E-GOVERNMENT» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=9184>.

18. Урядовий портал : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/>

19. 2022 Gearing E-Government to Support Transformation towards sustainable and resilient societies. URL : <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2022#0>

20. 2022 United Nations E-Government Survey. Gearing E-Government to Support Transformation towards sustainable and resilient. URL: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2022-Survey/E-Government%20Survey%202022_FINAL%20for%20web.pdf.